

Technologický pokrok je i v oblasti AML nezbytný

Takový je postoj Jiřího Hylmara, ředitele Analytického odboru v rámci Finančního analytického úřadu, který provádí dohled jak nad bankovními, tak i nebankovními subjekty právě v oblasti AML a KYC. Podle jeho slov není možné tento pokrok brzdit, nicméně je třeba být nadměru obezřetný, jelikož škody mohou vzrůst do astronomických rozměrů, nemluvě o možných ztrátách na životech.

V rozhovoru s ním jsme probírali nejen roli nových technologií v rámci AML procesu. Podívali jsme se také na to, jaké dopady bude mít pátá AML směrnice anebo jaké jsou největší nedostatky tuzemských bank v rámci procesů AML a KYC.

Vy jste působil mnoho let v Policii ČR, jak moc se vám tato praxe osvědčila ve vaší pozici?

Jelikož jsem se po celou dobu svého působení u Policie ČR věnoval odhalování ekonomické trestné činnosti, a několik let před svým odchodem dokonce výhradně problematice legalizace výnosů z trestné činnosti a finančního šetření, považují zkušenosti nabyté ve službách Policie ČR za poměrně zásadní pro mé současné působení. Zároveň vzhledem k tomu, že Policie ČR je jedním z našich hlavních partnerů a nejdůležitějším výstupem FAÚ je trestní oznámení, které je směřováno právě k Policii ČR, tak tato moje předchozí zkušenost mi dává návod k tomu, jak tato oznámení mají být koncipována, jakou mají mít formu, obsah atd., aby byla pro Policii uchopitelná. Jinak není tajemstvím, že v rámci našeho úřadu z velké části působí policisté, kteří prošli elitními policejními útvary.

Jak podle vás plní požadavky AML české banky?

Úroveň AML opatření v českých bankách osobně považují za velmi dobrou. České banky poměrně rychle reagují na aktuální trendy v problematice a přijímají příslušná opatření. Zároveň lze konstatovat, že je z jejich strany do této oblasti v poslední době i podstatně více investováno, a to jak z pohledu IT technologií, tak z pohledu personálního posílení příslušných útvarů. Zároveň musím uznat, že spolupráce mezi FAÚ a bankami je velmi kvalitní. Jejím základem je oboustranný smysl pro plnění zákonem vymezených povinností a vzájemný profesní respekt.

Liší se v rámci dohledové činnosti přístup k zahraničním pobočkám a tuzemským bankám ze strany FAÚ?

Neliší, neděláme rozdíly mezi jednotlivými bankami. Specifikem většiny bank pů-

Detekční systémy, které dnes mají banky, jsou dobré. Aby ale byly dokonalé, chtělo by to, aby se naučily detekovat alerty v kratším čase.

sobících na území ČR je samozřejmě ta skutečnost, že jsou vlastněny zahraničními matkami, které vyžadují plnění AML povinností po svých dcerách paralelně s tuzemskými regulátory (FAÚ, ČNB). Některé zahraniční mateřské banky totiž již mají zkušenost se sankcemi, které jsou v případě neplnění AML požadavků v rámci jednotek procent z obrátu. A také právě proto investují do AML stále více prostředků, ačkoli jim tato oblast negeneruje zisk.

S jakými problémy v rámci dodržování AML pravidel v bankách se v praxi nejčastěji setkáváte?

Stejně tak jako ve všech oborech lidské činnosti i v oblasti AML lze nalézt možnosti ke zlepšení. Z mého pohledu existují poměrně velké rezervy v oblasti transakčního monitoringu a následných analýz v reálném čase, v ideálním případě včetně možnosti blokáce transferovaných prostředků.

Aktuálně se však jedná spíše o vizionářskou, technologicky i ekonomicky náročnou ideu. Nicméně její realizace by velice pomohla například při řešení kauz typu „globálních praček“ a obecně u všech případů takzvaných tranzitních účtů. Totiž z praktického pohledu se jedná o obrovské množství transakcí v řádu více než sto tisíc denně v případě velkých českých bank, které by měly podléhat dohledu v rámci AML zákona. Ty ale prostě v reálném čase dnes technologie analyzovat neumí.

Jaké je tedy řešení?

Detekční systémy, které dnes mají banky, jsou dobré, aby ale byly dokonalé, chtělo by

to, aby se naučily detekovat aletry v kratším čase, ideálně v závažných případech v reálném čase, jak už jsem naznačil. Řešení v tomto případě vidím v pokračujícím technologickém pokroku.

A co nebankovní sektor, jak ten je na tom z pohledu AML?

Tam rozhodně vidím prostor pro zlepšení a nemohu říci, že by byl na úrovni toho bankovního.

Jaké jsou nejčastější nedostatky v nebankovním sektoru?

Zde je třeba mít na paměti, že s bankovním sektorem se v oblasti AML pracuje již více než 20 let. Za tuto dobu se banky ve většině případů posunuly z rizikových povinných osob na pozici partnera snažícího se za využití všech dostupných prostředků detekovat a oznamovat podezřelé obchody.

Oproti tomu řada nebankovních, respektive nefinančních povinných osob se povinnými osobami stala v relativně nedávné době právě na základě vyhodnocení jejich rizikovitosti pro praní peněz či financování terorismu. S těmito osobami je nyní nutné odpovídajícím způsobem pracovat, šířit osvětu, poskytovat jim zpětnou vazbu, případně represivně reagovat na neplnění AML povinností.

Je to pro nebankovní sektor vůbec reálné, přistupovat k AML jako banky, když vezmeme v potaz náklady na AML?

To je ten problém. Historicky v letech 1996, kdy zákon o AML vznikl, byla taková vize, že peníze se perou v bankách. Tudíž ten zákon je napsaný primárně na bankovní sektor. To ale dnes není pravda a my každou novelou rozšiřujeme okruh povinných osob o další subjekty.

Z mého pohledu není prostě možné mít desetitisíce až statisíce různých povinných osob a nahlížet na ně jako na subjekty se stejnými právy a povinnostmi. Prostě nějaký směrník v „Horní Dolní“ nemůže vykonávat požadavky AML stejně jako banka. Podle mě je cestou kategorizovat povinné osoby a od toho odvíjet jejich povinnosti.

Proč se v posledních letech stále více tlačí na AML?

Já si nemyslím, že se v posledních letech nějak více tlačí na dodržování AML pravidel, akorát o tom více slyšíme v médiích. To je podle mě dáno tím, že problematika praní peněz je stále více akcentována jako zajímavé téma. Nicméně ty systémy fungovaly i v minulosti.

Nestávají se někdy požadavky AML až přehnanými?

Škody způsobené praním peněz dosahují astronomických částek, mají dopady na celé ekonomiky a v neposlední řadě generují zdánlivě legální prostředky pro další trestnou činnost. V případě drogové trestné činnosti jsou s ohledem na mnohdy nevinné lidské oběti tyto škody prakticky nevyčíslitelné. I z těchto důvodů se já osobně domnívám, že požadavky AML zdaleka nejsou přehnané.

Kolik AML kauz je spojeno s financováním terorismu v Česku?

Ročně se setkáváme s desítkami případů, které jsou definovány jako podezřelé transakce s teroristickým podtextem. Samozřejmě ne všechny jsou potvrzené.

Vůbec, jak se díváte na využití nových technologií v rámci jejich zabezpečení a kontroly AML?

Zde je třeba hned úvodem uvést, že bezpečnostní požadavky ve smyslu realizace AML opatření nebudou vždy zcela o souladu s obchodními zájmy, a to zejména u nových produktů. V některých případech jde dokonce bezpečnostní hledisko přímo proti tomu obchodnímu. Například právě rychlost transakcí, zjednodušený onboarding klienta atd. Obecně lze konstatovat, že uživatelský komfort, který přináší moderní technologie, bývá mnohdy bohužel vykoupen podstatným zvýšením bezpečnostního rizika z pohledu AML. Na druhou stranu však není cílem AML opatření bránit technologickému pokroku. Je proto třeba nalézt optimální rovinu, která bude reflektovat oprávněné požadavky a zájmy obou stran.

Experti zejména v oblasti IT se snaží o to, aby AML proces byl co nejefektivnější, a to jak co se týče vytěžených informací, tak i nároku na zaměstnance (ideálně bez zaměstnance a vše zautomatizovat). Jsou tyto dva cíle vůbec společně reálné?

Tady je potřeba vycházet z efektivity systému. Náš systém AML je založený na poměrně velké delegaci investigativní činnosti na povinné osoby. To znamená, že každý jednotlivý podezřelý obchod je ve finální fázi ze strany povinné osoby šetřen individuálně a nejedná se o žádnou automatiku. Například když již dostaneme oznámení o podezřelém obchodu, tak obsahuje spoustu informací založených právě na této investigativní činnosti. Proto se obávám, že vynechání lidského prvku by snížilo efektivitu.

Nedokáže dobře vycvičená AI spíše rozpoznat možný podvod než pracovník banky?

Další kvalitativní pokrok v oblasti IT technologií, a to zejména s ohledem na narůstající počet vyhodnocovaných transakcí, je bezesporu jedním ze základních předpokladů zefektivnění AML procesů. Osobně si však nemyslím, jak už jsem se zmínil, že by se celý proces AML detekce obešel bez lidského faktoru. Ideálním stavem je tedy vyšší míra zapojení lidského faktoru u kvantitativně menšího, ale z pohledu podezřelosti nejrelevantnějšího počtu alertů, které projdou sítí skrze automatické systémy.

Mají banky definované stejně tyto filtry?

V rámci globálního pohledu bychom u filtrů a alertů jednotlivých bank našli celou řadu shodných znaků, v detailech by se zřejmě lišily. A samozřejmě záleží na konkrétních technologiích, které banky využívají. Zároveň je velmi důležité, aby banky měly správně nastaveno, co se má hledat. A v tomto směru je důležitá komunikace mezi FAÚ a bankami, zejména sledování a vzájemné sdílení nových trendů.

Jak se díváte na ověřování identity skrze selfie?

Z pohledu rizikovitosti je a bude nejbezpečnější formou konzervativní identifikace „face

to face“, která je ze strany FAÚ stále preferována. Pro mě totiž jako zástupce regulátora je to z bezpečnostního pohledu prostě riziko. Nicméně je pravda, že i v této oblasti se do budoucna zřejmě nevyhneme technologickému pokroku, např. jistým formám video identifikace. Dokážu si představit, že za jasně nastavených technických parametrů bude tato forma relevantnější než doposud v některých případech používané zaslání kopií dokladů.

Není v tomto směru problém, že nemáme digitální identitu?

Je jasné, že v okamžiku, kdy tady bude jednodušší digitální identita, kterou se může občan „prokázat“, ulehčí to mnoho práce.

Chystáte se přímo vy (FAÚ) využívat nové technologie v rámci odhalování trestné činnosti? Pracujete například se sociálními sítěmi?

Stejně tak jako ostatní složky i FAÚ využívá nové technologie (například moderní analytické nástroje, vytěžování otevřených zdrojů, sociálních sítí apod.). Troufnu si tvrdit, že bez nich nelze aktuálně odhalovat nové trendy a techniky při praní špinavých peněz. Práce se sociálními sítěmi je pak dnes v oblasti bezpečnosti samozřejmostí. Můžete z nich získat například kontakty, podle fotek poznáte, jak asi dotyčná osoba žije atd. Ale samozřejmě virtuální obraz je jen část naší investigativní činnosti.

Jak se FAÚ dívá na ICO? V této oblasti bylo poměrně hodně podvodů. Chystá se nějaká regulace v tomto směru?

I FAÚ se v rámci své činnosti setkává s podvody při prvotních emisích kryptoměn. Tyto případy však nepředstavují nějaký zásadní problém, a to ani z pohledu výše způsobených škod. V této souvislosti považuji za důležité zmínit, že od roku 2017 jsou v České republice povinnými osobami i osoby poskytující služby spojené s virtuální měnou. Tento požadavek přinesla i 5. AML směrnice pro všechny státy EU.

Jak se tito obchodníci staví k regulaci a snažíte se je jako nováčky edukovat?

Obchodníci s virtuálními měnami se k regulaci staví vesměs pozitivně, jelikož oni sami ze sebe chtějí shodit takový ten negativní stín spojený s tím, že se jedná o nástroj k praní špinavých peněz. Co se týče edukace, tak pořádáme pravidelně semináře, kde se snažíme na ně přenášet naše poznatky, seznamovat je se znaky rizikovitosti spojenými s virtuálními měnami a diskutovat s nimi řádné plnění AML povinností.

Kryptoměnové burzy mají problém často s tím, že jim banky nechtějí otvírat účty proto, že se bojí, aby neměly problémy právě v souvislosti s AML a ověřením klienta, což jim následně brání v jejich byznysu. Jak toto vnímáte?

Nedisponuji informací, že by banky nechtěly otvírat účty kryptoměnovým burzám. Jedním ze základních principů, na kterých by měl být postaven AML systém, je to, že by nikomu neměl způsobovat konkurenční výhodu či nevýhodu. Otázka rozhodnutí o vedení účtu je navíc vztahem banka–klient, bez asistence FAÚ. Je však pravda, že mezi komodity, do kterých jsou investovány výnosy z trestné činnosti, patří bohužel i kryptoměny.

Zdá se, že směrnice ohledně AML se neustále vyvíjí, což ve finále vede k tomu, že banky musejí na řešení AML legislativy vynakládat stále více a více prostředků, a navíc pořád dokola. Dočkáme se někdy finální verze?

AML směrnice principiálně reagují na přirozený vývoj dané problematiky, zejména na

nové trendy a rizika. Z tohoto pohledu se nedomnívám, že bychom se někdy dočkali „finální verze“. Stesky sektoru ovšem plně chápu, neboť i FAÚ jakožto regulátor musí opakovaně reagovat na tyto směrnice.

Mínulý rok byla schválena 5. AML směrnice, o které tady už padla zmínka. Kdy by mohla být transponována do českého právního řádu a jaké hlavní změny přinese?

Transpoziční lhůta končí v lednu 2020, tudíž do té doby by měla být účinná novela AML zákona. 5. AML směrnice obecně přináší řadu pozitivních změn, přičemž některé z nich Česká republika přijala již s předstihem (např. obchodníci s virtuálními měnami jako povinné osoby). Další změny se týkají registru skutečných vlastníků, centrální evidence účtů, snížení limitů pro anonymní předplacené karty, sjednocení přístupu k vysoce rizikovým třetím zemím, rozšíření spolupráce dohledových orgánů a další. Pokud jde o registr skutečných vlastníků, požaduje 5. AML směrnice jeho veřejnost a existenci ověřovacího a nápravného procesu kontroly zadávaných údajů, a to včetně odpovídajících sankcí.

Podílí se FAÚ na přípravě těchto směrnic v rámci EU?

Ano, zástupci FAÚ se účastní pracovních skupin a transpozičních workshopů, kde je projednávána evropská legislativa, dále participujeme v rámci několika expertních výborů týkajících se AML pod záštitou Evropské komise.

Můžeme se dočkat třeba 6. AML směrnice?

Jsou naznačovány nějaké kroky, nicméně nic ještě není jasné. Momentálně horké téma na evropské úrovni je vznik evropské finanční zpravodajské jednotky (EU FIU). Zda bude či nebude, případně v jaké konkrétní podobě, je ale otázka.

Pokud by se zřídila evropská FIU, existovaly by nadále i lokální úřady?

Jak jsem již uvedl, přesná podoba evropské FIU není známa, vše je v rovinách diskuse. Já osobně jsem přesvědčen, že s případným vznikem nadstátního mechanismu by nemělo dojít k narušení autonomie a operační nezávislosti současných vnitrostátních finančních zpravodajských jednotek, jak ostatně vyplývá z mezinárodních úmluv i požadavků Finančního akčního výboru (FATF).

FAÚ funguje poměrně krátce, jakým směrem se chcete dál vydat? Chcete být spíše takový ten přísný dohled, nebo přátelská instituce?

Otázka způsobu výkonu funkce regulátora nespočívá ve chtění či nechtění být zlý či hodný, ale v profesionálním plnění povinností vymezených zákonem, a to jak na straně regulátora, tak na straně povinných osob. To je jediná cesta, kterou můžeme jít. Zároveň bych dodal,

že tak krátce tady nejsme. Finanční analytický útvar jako předchůdce současného úřadu vznikl již v roce 1996, a ačkoli těch prvních deset let nebylo možná zas až tolik akčních, tak posledních deset let lze konstatovat stále vzrůstající výkonnost v podstatě ve všech oblastech.

Jaké jsou změny, kterých by se mohly dohlížet instituce ze strany FAÚ v budoucnu dočkat?

Do budoucna předpokládáme další posílení kontrolní činnosti. Zároveň se očekává výrazné zvýšení sankcí, které mohou být využívány ve větším rozsahu.

Jsou nějaké země, které by mohly být pro vás vzorem, a jak vlastně probíhá komunikace se zahraničními úřady?

Komunikace s partnerskými FIU jednotkami probíhá v podstatě ve dvou rovinách. V rámci informační výměny při řešení konkrétních kauz nebo v rámci jednání na platformách mezinárodních institucí, o kterých už jsem mluvil. Z obou pramenů tak čerpáme zkušenosti od našich partnerů, které pak zohledňujeme v rámci své činnosti. Například jednou z našich obrovských devíz je centrální evidence účtů, která je pravidelně aktualizována v řádech dnů. Například v některých jiných evropských státech ji aktualizují jedenkrát za rok, což z ní dělá téměř nepoužitelný nástroj. A stejně tak jako naše činnost i legislativa je na velmi vysoké úrovni. Také co se týče operativní mezinárodní spolupráce, tak za přístup k řešení v rámci společných pracovních týmů jsou naši členové pravidelně chváleni.

Vy osobně vedete Analytický odbor. Jaké je jeho postavení v rámci FAÚ?

Náš odbor plní v podstatě generální úkoly úřadu, což je příjem, zpracování a analýza oznámení podezřelých obchodů. Ostatní součástí FAÚ mají na starosti správní dozor vůči povinným osobám, právní podporu atd.

Jiří Hylmar

Vystudoval Ekonomickou fakultu ČZU. Od roku 1994 do roku 2007 působil u Policie ČR. Od roku 2008 do roku 2016 pracoval na Ministerstvu financí jako vedoucí analytického oddělení. V roce 2017 se stal ředitelem Analytického odboru FAÚ.

Komunikace s partnerskými FIU jednotkami probíhá v podstatě ve dvou rovinách. V rámci informační výměny při řešení konkrétních kauz nebo v rámci jednání na platformách mezinárodních institucí.